

Olli Koskenniemi
STI 1.10.14

Kahdentoista apostolin opetus

Didache

Johdannoksi

Didakhe on nimenomaan kreikankielisenä tekstinä loistava testi.

Miten hyvin osaat kreikkaa? Et voikaan suoraan muistaa suomennosta, kuten lukiessasi Novumia.

Testin asteikko on seuraava

Jos ymmärrät tekstin ja osaat kääntää sitä muutamia yksityisiä sanoja lukuun ottamatta, kielitaitosi on riittävä.

Jos tarvitset jatkuvasti sanakirjaa ja joudut miettimään paljon rakenteita, kielitaitosi vaatii harjoitusta.

Jos takeltelet lukemisessa ja tarvitset käännöksen ymmärtääksesi tekstin, olet käännöksen varassa myös Novumin osalta.

Joitakin taustatietoja

Kirjoitus on ajoitettu noin vuosien 110–120 paikkeille. Kirjoittajaa ja kirjan syntysijaa ei tiedetä, mutta todennäköisenä pidetään Egyptiä tai Syyriaa (ei kuitenkaan Antiokaa). Pituudeltaan didakhe on suurin piirtein Galatalaiskirjeen mittainen. Alkuperäinen titteli lienee kuulunut **apostolien opetus**. Kahden tien opetus on ollut varsin yleistä juutalaisuuden parissa ja on arveltu, että teksti monin osin pohjautuisi juutalaiseen opetukseen, joka sitten on täydennetty/korjailtu kristillisellä materiaalilla. Taustalla on seurakunta, johon ainakin suurelta osin ja enemmistönä on kuulunut juutalaiskristittyjä, ellei se koostunut pelkästään heistä.

Kirjanen voidaan jakaa seuraaviin osiin

1. Esitys kahdesta tiestä (luvut 1–5). Päätyy epilogiin (6:2)
2. Kerrotaan että kirjaseen opetus liittyy kastettavien kasteopetukseen ehtoollisopetukseen (7–10)
3. Opetus kirkkojärjestyksestä (11–15)
4. Kirjanen päättyy eskatologiseen jälkisanoihin ja lyhyeen apokalypsiin ja epifaniaan (16)

Tekstin Gattung on compositum mixtum: kukin kirjan jakso voisi olla erillinen ja niiden Gattung on toisistaan poikkeava. Kirja lieneekin koottu osista kirkon moraalin, rituaalien ja kirkollisen kurin esitykseksi. Sellaisenaan kirja on arvokas, sillä se välittää sellaisen tradition, jota ainakin jossain päin on ainakin lähes sellaisenaan noudatettu tai tahdottu noudatettavan. Kirjoittajan konservatiivinen on tuonut meille arvokasta tietoa ensimmäisten kristittyjen tavoista ja heidän seurakuntiansa käytännöistä.

Eusebioksen mukaan Didakhe ei kuulunut kanonisiin kirjoituksiin, mutta oli laajalti tunnettu ja sen oppi tunnustettu.

Philotheos Bryennios, Konstantinopolissa syntynyt metropoliitta, löysi vuonna 1873 Pyhän haudan luostarin kirjaston kirjoista, jotka oli tuotu Konstantinopoliin, pergamentille kirjoitetun käsikirjoituksen, jossa oli lähes kokonaan myös Didakheen teksti. Kirjakäärö voitiin tarkasti ajoittaa vuodelle 1056.

Kirjallinen tausta

Oppi kuolemaan tai elämään vievistä tiestä on varsin yleinen filosofisissa ja uskonnollisissa kirjoituksissa. Lähimmän taustan muodostaa Barnabaksen kirjeen luvut 18–20. Sen sijaan käsikirjanomainen kasteen ja ehtoollisen toimittamisen esittely on uutta ja perustuu seurakunnan jo omaksumiin tapoihin ja on sellaisenaan äärettömän arvokas ja mielenkiintoinen.

Kristittyjen saamat ohjeet ovat selkeitä ja käytännöllisiä. Monista niistä meidän tulisi varmaan ottaa esimerkkiä ja joka tapauksessa olla niistä tietoisia.

Joitakin pääajatuksia

1. Kahden tien selvä ero korostaa kastettavien olevan tienhaarassa, jossa tulee tehdä selvä valinta, kumpaa tietä tahtoo kulkea. Kompromissit eivät ole mahdollisia, tiet erkanevat selvästi toisistaan.
2. Tämän jälkeen alkaa lainaus, jossa käydään läpi syntyalueen seurakunnan kasteopetus.
3. Viittaus rakkauden kaksoiskäskyyn (1,2) ei pohjautu Markukseen (12:30) tai muuhun synoptiseen traditioon, (erot kreikan kielessä liian suuria), vaan luultavimmin siitä riippumattomaan jo juurtuneeseen kristilliseen traditioon
4. Vihollisen rakastaminen (1,3–4). Samaa opettaa Jeesus (Matt. 5: 44). Syyksi ilmoitetaan, että vihollisen rakastaminen lopulta hävittää vihollisuuden. Näin Jeesus ei opeta evankeliumeissa, ellei hiilien kokoaminen toisen pään päälle sittenkin ainakin hieman viittaisi siihen suuntaan...
5. Täydellinen luopuminen väkivallasta ja omasta oikeudenkäytöstä (1,4–5) on elämän tien kulkemista. Se on suostumista siihen, miten Jumala hallitsee.
6. Almujen anto (1,5–6) on rikkaiden velvoite köyhiä kohtaan. Jumalan lahjat kuuluvat kaikille ja rikkaiden osana on tehdä tasausta. Se, joka ottaa almun vastaan sitä tarvitsematta, saa kuitenkin osakseen ankaran rangaistuksen.
7. Abortti ja vastasyntyneen hylkääminen (2;2–7) olivat juutalaisuudessa ankarasti kielletty, toisin kuin pakanoiden parissa. Uudessa testamentissa sitä ei suoraan mainita (vaikka lienee taustalla kun Jeesus puhuu lapsen ottamisesta luokseen). Didakheen suora kielto kuuluu kaikkein vanhimpiin tätä koskeviin kristillisiin teksteihin. Käskyt ja kiellot ovat lähinnä toisen laintaulun kieltoja ja käskyjä. **Didache velvoittaa lukijoitaan rakastamaan lähimmäisiään enemmän kuin itseään!**
8. Lapsi-puhuttelut (3,1–6). Nämä rakentuvat kaikki samaan kaavaan: on varottava jo pieneltä tuntuvaa syntiä, koska se johtaa vakavampaan syntiin (vertaa Matt. 5:21). Lapsi-puhuttelu viittaa isälliseen otteeseen ja opettaja–oppilas -suhteeseen.
9. Kehotus lempeyteen saa taustansa Vanhan testamentin hurskaudesta (anawim). Lempeitä ovat alas painetut, hiljaa toivossa elävät ja jotka mukisematta suostuvat Herran tahtoon (Jes. 66:2). Vaikkei suoraa riippuvuutta Roomalaiskirjeen ja Didachen väillä olekaan, yhteinen ajatus löytyy Room. 12:16:a
10. Sosiaalisen elämän sääntöjä (4:1–11). Nykyinen opettaja neuvoo tulevaa opettajaa olemaan sovinnollinen. Virkaa ja asemaa ei siis tule käyttää väärin vaan pyrkiä sovitteluun riitapukareita. Samalla on pyrittävä olemaan ehdottoman puolueeton. Samalla ei saa osoittaa epävarmuutta, jota riitapukarit voisivat käyttää hyväkseen. Almujen anto viedään niin pitkälle, että on mahdollista jopa

- joutua luopumaan omistusoikeudestaan lähimmäisensä parhaaksi! Jos kerran jo taivaallinen/kuolematon on yhteistä, miksei sitä enemmän maallinen/kuoleva ja katoava!
11. Elämän tietä käsittelevän jakson epiloggissa viitataan vielä käskyihin, joita ei saa laiminlyödä eikä muuttaa. Mutta hurskaskin noudattaa käskyjä vajavaisesti ja lankeaa ja tämä on hänen julkisesti seurakunnan edessä tunnustettava. Luetellut käskyt ovat tunnustuksen ohjenuoria. Synnintunnustuksen jälkeen voi taas yhtyä seurakunnan rukoukseen.
  12. Kuolemantie kuvataan lyhyesti (5:1–2) kirouksen tienä. Sen yhteyteen liittyy syntiluettelo, jossa ensimmäisessä osassa luetellaan 23 syntiä, toisessa 19.
  13. Kahden tien kuvauksen epiloggi on pareneettinen. Erityisen vahva on selvä ja kategorinen kieltä nauttia epäjumalille uhrattua lihaa, koska näin osallistuttaisiin kuolleiden jumalien palvontaan. Kohta osoittaa että Paavalin neuvot ja apostolien päätökset (1. Kor. 8:4 vertaa Ap. t. 15:20) tulivat tilanteisiin, jossa asia oli jossain piireissä toisinkin ratkaistu.
  14. Agenda, ”kirkkokäsikirja” (7,1–10:7) käsittelee kasteen ja ehtoollisen toimittamista, mutta antaa samalla ohjeita mm. paastosta ja rukouksesta.
  15. Neuvot kasteen toimittamisesta mahdollisimman oikein (7,1-4) antavat ymmärtää, että ainakin jossain päin kaste voitiin toimittaa vain juoksevassa lähdevedessä (vertaa Lev. 14: 5!). Didache pitää tätä optimaalisena, mutta samalla pitää kastetta niin tärkeänä että tilkkanen lämmintäkin vettä valeltuna riittää! Kasteeseen liittyi myös velvoite paastota, joka koski sekä kastajaa että kastettavaa, muukin seurakunta sai vapaaehtoisesti, mutta varmaan toivotusti osallistua paastoon. Kaikista näistä on kirkkoisilla ohjeistusta, joten paasto kasteen yhteydessä lienee laajalle levinnyt ja vanha tapa.
  16. kristittyjen tulee paastota säännöllisesti ja joka viikko (8,1). Ulkokultaiset eli juutalaiset paastosivat maanantaina ja torstaina, tästä eriten kristityt paastosivat keskiviikkona ja perjantaina. Did. on vanhin todistus näistä kahdesta kristittyjen paastopäivästä.
  17. Kristittyjen tulee rukoilla Jeesuksen evankeliumissaan antaman käskyn mukaan Isä meidän -rukous kolmesti päivässä (8,2-3). Rukousrytmi on sama kuin juutalaisten (Dan 6,9), mutta rukous toinen eli Isä meidän -rukous. Luultavasti näin haluttiin selvästi kieltää juutalaiset rukoukset ja erottautua juutalaisesta ympäristöstä.
  18. Ehtoollisen vietosta (9,1,–10,7) annettavat ohjeet ovat vanhimmat säilyneet. Kuvaus ei ole kokonaisuus ehtoollisen vietosta vaan pääpaino on ehtoollisrukouksissa.
  19. Huomionarvoista on että maljan siunaus mainitaan ensin. Tämä vastaa juutalaista ruokarukousta, jossa ensimmäisen maljan siunataan ensin. Jumalaa kiitetään sekä ajallisista että iankaikkisista lahjoista. Ilmaus pyhä viinipuu viitanee Kristuksen tuomaan ja ilmoittamaan pelastukseen. Daavidille luvattu on Jumalan Pojan kautta saatu. Luultavasti ei tarkoiteta jotakin tiettyä Daavidille annettua lupausta. Lupaus-täyttymys on kuitenkin selvä teema. Jeesusta kutsutaan palvelijaksi (pais), mikä viittaa vanhaan ja juutalaiskristilliseen ehtoollisliturgiaan.
  20. Murrettu leipä (klasma) siunataan siis viinin jälkeen. Useat tutkijat ovat sitä mieltä, että tämän sanan käyttö viittaa nimenomaan Didakheen egyptiläiseen perinteeseen ja alun perin tekstissä on ollut artou (leipä). Leipän siunaamisen yhteydessä vertaus eri puolilta koottujen jyvien muodostaman leivän ja eskatologiseen kristittyjen kokoamiseen lopunaikana jumalan valtakuntaan (basileia) on liturgiassa vanhin tunnettu. Sääntö, että vain kastetut voivat osallistua ehtoolliselle, on selvä. Tavallinen ateria ja ehtoollinen ovat vielä toistensa yhteydessä, joten Paavalin antamat neuvot eivät olleet tulleet ainakaan näissä piireissä tutuiksi tai käytännöksi.
  21. Kiitosrukous (10,1-7) kiittää erityisesti Jumalan nimen asumisesta ehtoollista viettävän sydämessä, millä viitataan kasteeseen. Käsitteet hengellinen ruoka ja juoma lienevät niin vanhoja, että ne

viittaavat traditioon jo ennen Paavalia (1Kor: 10:3). Jumalaa pyydetään kauniilla tavalla muistamaan (liittonsa tähden) kirkkoon, pelastamaan se kaikesta pahasta ja tekemään se täydelliseksi Jumalan rakkaudessa. Pyhät eli kristityt/kastetut saivat tulla ehtoolliselle, jos ei ollut vielä kristitty tuli kääntyä ja sitten tulla. (ta hagia tois hagiois! pyhää pyhille)

22. Kirkkojärjestys (11,1–15,4) antaa ohjeita, miten paikasta toiseen siirtyviin vaeltaviin apostoleihin tulee suhtautua. Päivän majoitus tuli antaa, hätätilassa kahden, mutta jos apostoli vielä jäi kolmanneksi päiväksi majoittumaan, hän paljastui valheapostoliksi, samoin jos vaati mukaansa leipää tai opetti rahasta (vertaa Matt 10:40–42). Kodittomat apostolit voitiin näin paremmin häätää omista nurkista... Samalla on kuitenkin varottava hylkäämästä oikeaa apostolia! Hengessä puhuvaa ei saa epäillä eikä tutkia. Vain jos hänen elämäntapansa eivät ole sopusoinnussa Jeesuksen elämän kanssa, hänet voidaan torjua (ja nurkkiin jäämisen ja rahan vaatimisen perusteella). Jos opettaa oikein ja tekee väärin, on valheprofeetta. Jos apostoli pyytää ruokaa seurakunnan köyhille ja itse osallistuu aterialle, hän on väärä profeetta. Myös muut vaeltavat kristityt tuli ensin majoittaa, mutta heidän oppiperustansa tuli tutkia ja selvittää erottivatko he oikean ja väärän, vasemman ja oikean (Joona 4:11!). Vieras kristitty elättäköön itsensä ammatillaan tai kristityiltä saamallaan työllä, laiskureista sen sijaan tulee päästä eroon. Taustalla täytyy olla huonoja kokemuksia, joista näillä ohjeilla voitiin jatkossa selvittää.
23. profeetoille kuului ”uutiset”, ensimmäinen osa viinistä, lampaista ja häristä. Se kuului alun perin Jumalalle ja tuli näin pyhään käyttöön. Nyt he saivat sen, mikä VT:n ylipapeille kuului. Didacheen juutalaiskristillinen tausta tulee tässä selvästi näkyviin.
24. Ennen ehtoollista oli tunnustettava syntinsä ja sovittava keskinäiset riidat. Muuten annettu uhri ei ole kelvollinen ja puhdas (Matt. 5.23!). Synnintunnustus oli julkirippiä eikä minkään kaavan läpikäymistä. On epävarmaa tarkoitetaanko tässä todella ehtoollista uhrina, mikä olisi ensimmäinen tunnettu todiste tästä. Olen itse sitä mieltä että käytetty kaksoisilmaus leivän murtaminen ja kiitosateria viittaavat kuitenkin ehtoollisen aikana pidettyihin kiitosrukouksiin. Tätä tulkintaa tukee Heparalaiskirjeen maininta kiitosuhrista, kristittyjen huulten hedelmästä.
25. Paikallisseurakunnat valitsivat itse piispansa ja diakoninsa. Vaeltavat apostolit olivat oma joukkonsa, jotka välillä tulivat seurakuntaan, mutta eivät sivuuttaneet sen viranhaltijoita. Miten viranhaltijoiden valinta käytännössä tehtiin jää kertomatta, mutta se oli joka tapauksessa koko seurakunnan asia. Molempia viranhaltijoita oli useita, siis myös piispoja samassa seurakunnassa. (Fil 1:1!). Rahanhimoa ei saanut olla, koska viranhaltijat hoitivat seurakunnan varoja. Juuri kääntyneet eivät olleet vaatimaan virkaan vielä sopivia, koska piti olla jo kunnioitettu ja seurakunnassa. (15:1–2). Näyttää olleen tarpeen korostaa paikallisten viranhaltijoiden asemaa kiertävien apostolien nauttiessa (vaarallisen) suurta kunnioitusta.
26. Kirkkokuri (15,3–4) kuului seurakunnan elämään: rikkonutta tuli ojentaa, ilman aggressioita kuten käyttämäni Niederwimmerin kommentaari (Die Didache, Göttingen 1989) osuvasti ilmaisee. Mikäli tämä ei johda tulokseen, tulee olla kokonaan puhumatta katumattoman kanssa. Vasta katumuksen jälkeen (mutta sitten kuitenkin!) hänen kanssaan sai olla tekemisissä. Pienimuotoinen excommunicatio, ei siis välttämättä lopullinen.
27. Eskatologinen loppuosa(16,1-8) käyttää jo kristillisestä traditiosta tuttuja käsitteitä. Lamput paloivat turvallisuussyistä koko yön ja tästä kuva jatkuvasta valvonnasta ja valmiudesta. Seurakuntalaisten tulisi kokoontua useammin ja nykyistä runsaslukuisempana. Vastaava kehoitus on Heparalaiskirjeessäkin eskatologinen (Hepr. 10). Viittaisikohan Didachen varoitus siihen, että jotkut olivat luulleet kokoontumisen vain sunnuntaisin riittävän? Uskon tuoma pelastus valuu hukkaan, jos ei kestä viimeisissä koettelemuksissa. Siihen yhteiset seurakunnan kokoukset ovat

vaihtoehdoton valmistautumispaikka. Uskallammeko me näin selvästi opettaa ja velvoittaa kuulijoitamme?

28. Eskatologiaan liittyy myös ennustus, apokalypsi: valheveljet lisääntyvät ja lampaat muuttuvat susiksi. Tarkoitettaneen, että kristinuskosta luopuneet muuttuvat kristittyjen suurimmiksi vihollisiksi (16,3–4). Ilmiannoista ja kavaltamisesta jo puhutaan, vainot ovat jo siis käynnissä.
29. Antikristus (16,4), nyt nimeltä Kosmoplanes, maailmanpettäjä. Hänestä tulee maailmanhallitsija ja hän tekee hurjia julmuuksia (athemita, laiitumuksia). Tämä voi viitata alaviin/alkaneisiinkristittyjen vainoihin.
30. Ihmissuku, ktisis ton antropon, ihmisten luominen: luomistyötä arvioidaan lähinnä ihmisten kautta (ihmiskunta), mutta nyt tämä kuva rajoittuu vain kristittyihin. Monet luopuvat lopunajan vaikeina aikoina, mutta toiset kestävät ja pelastuvat.
31. Aivan viimeisiä tapahtumia edeltää kolme totuuden merkkiä (16,6–7) Ensimmäinen on vaikeasti ymmärrettävä ”taivaan avautuminen” (ekpetasis en orano). Tarkoitetaanko sitä, että taivaat avautuvat Jeesuksen ja pyhien tullessa (vertaa Joh. 6:14) tai sitä, että taivaalla näkyy ristinmerkki - latinankielisessä versiossa (Didascalia apostolorum) : signum extensionis ligni viittaa ristinmerkkiin, mihin kreikkalainen tekstikin viitanee. Lopunajan trumpetin/pasuunan soitto on jo tutumpi lopunajan merkki. Kolmas merkki on kuolleiden ylösnousemus, ei kuitenkaan vielä kaikkien kuolleiden vaan pyhien. Didache lainaa tässä suoraan Vanhaa testamenttia (Sak. 14,5). Sakariaan kirjassa tarkoitetaan kuitenkin enkeleitä tässä yhteydessä (kuten Matt. 25:31), mutta nyt Didache tarkoittaa pyhillä kuolleita ja nyt henkiin herätettyjä kristittyjä.
32. Nyt koko maailma näkee Herran (16,8) eli tapahtuu epifania. Kreikkalainen teksti muistuttaa yllättävänkin selvästi Matteuksen kieliasua (Matt. 24:30). Tutkijat eivät kuitenkaan ole varmoja siitä tunsiko Didackhen kirjoittaja tältä osin Matteuksen evankeliumin vai onko kyseessä yhteinen traditio.